

MINISTERSTVO

PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

sekcia rodinnej politiky
Špitálska 4, 6, 8, 816 43 Bratislava

Štefan Ivanco
Poradňa pre občianske a ľudské práva
Krivá 23
040 01 Košice

Vaše číslo/zo dňa	Naše číslo	Vybavuje/linka	Bratislava
	13872/2022_OŠSP 24083/2022	PhDr. Kovalčíková, PhD.	9.3.2022

Vec

Výzva na odstránenie vybraných ustanovení právnych predpisov v slovenskom právnom poriadku, ktoré sú v rozpore s antidiskriminačným právom – odpoveď

Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky bola dňa 21.02.2022 elektronicky doručená Vaša „Výzva na odstránenie vybraných ustanovení právnych predpisov v slovenskom právnom poriadku, ktoré sú v rozpore s antidiskriminačným právom“, ku ktorej uvádzame nasledovné vyjadrenie.

V súvislosti s poskytovaním **štátnych sociálnych dávok** (napr. príspevku pri narodení dieťaťa, prídavku na dieťa, rodičovského príspevku a pod.) uvádzame, že štát v rámci štátnej sociálnej podpory komplexne podporuje rodiny s deťmi s cieľom finančne prispieť na výdavky, ktoré sú spojené so starostlivosťou o nezaopatrené deti. V danom smere ide o ciele podporu v oblasti výchovy, výživy a čiastočnej úhrady školských potrieb na účel plnenia školských povinností nezaopatrených detí. Poskytovanie jednotlivých štátnych sociálnych dávok je legislatívne upravené zákonmi, ktoré stanovujú podmienky nároku, ich výšku, spôsob a postup pri ich vyplácaní, ako aj postupy zamerané na minimalizovanie neúčelného využívania finančných prostriedkov.

Vo Vašom podaní poukazujete na štátne orgány, ktoré prehliadajú širšie príčiny konania, špecifiká určitej skupiny marginalizovaných rómskych komunít, v dôsledku čoho dochádza k nepriznaniu dávky/príspevku, príp. k ich zníženiu alebo odňatiu.

Ustanovenie § 3 ods. 4 zákona č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, na ktoré vo svojom podaní poukazujete, podmieňuje vznik nároku na príspevok pri narodení dieťaťa účasťou (spravidla raz mesačne) oprávnenej osoby na preventívnych prehliadkach u lekára so špecializáciou v špecializačnom odbore gynekológia a pôrodníctvo od štvrtého mesiaca tehotenstva do pôrodu. Zároveň ak oprávnená osoba po pôrode opustí zdravotnícke zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti spôsobom, ktorý je v rozpore s ustanovením osobitného predpisu o prepustení osoby z ústavnej zdravotnej starostlivosti (§ 9 ods. 6 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov), nárok na príspevok nevzniká.

Don: 10.3.2022

71

E-SCMA.

Uvedené podmienky nároku sú zamerané predovšetkým na ochranu fyziologického zdravia matky a ešte nenarodeného dieťaťa počas jeho prenatalného vývoja. Pravidelné kontroly od štvrtého mesiaca tehotenstva do pôrodu u odborných lekárov (gynekológov, pôrodníkov) tak eliminujú počet patologických procesov, ktoré je možné včasnou diagnostikou (zistenou práve pri preventívnych kontrolách) zvrátiť. Ústava Slovenskej republiky v čl. 15 bod 1 deklaruje, že každý má právo na život a ľudský život je hodný ochrany už pred narodením. Preto bezpečnosť a ochrana zdravia matky a dieťaťa počas obdobia tehotenstva a bezprostredne po narodení dieťaťa je prvoradým záujmom demokraticky zmýšľajúceho štátu, pretože podľa čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo na ochranu zdravia. Súčasne počas odporúčaného pobytu matky a dieťaťa po pôrode v ústavnej zdravotnej starostlivosti poskytuje zdravotnícky personál poradenstvo vo veciach starostlivosti o dieťa a o matku, s cieľom poskytnúť všeobecné informácie zamerané na celkovú starostlivosť nielen dieťaťa, ale taktiež aj matky (výživa, prevencia, odporúčania). Iba priaznivý, zdravý vývoj dieťaťa, primeraná výživa a starostlivosť, ako aj zdravie matky má pozitívny vplyv na fyzický a psychický progres dieťaťa.

Zákonné ustanovenie, na ktoré poukazujete, je podľa nášho názoru primerané, vhodné a motivujúce na zabezpečenie požadovaného cieľa a na predchádzanie situáciám, kedy matka sa správa voči sebe a dieťaťu nezodpovedne, keď ho po pôrode opustí. V tejto súvislosti poukazujeme na skutočnosť, že predmetný zákon nevyklučuje možnosť matky opustiť po pôrode zdravotnícke zariadenie, ale iba so súhlasom ošetrojúceho lekára, ktorý príchodom matky do zdravotníckeho zariadenia preberá plnú zodpovednosť za matku a narodené dieťa. Je vo výlučnej kompetencii ošetrojúceho lekára posúdiť, či matkin zdravotný stav a zdravotný stav novorodenca umožňuje matke opustiť zdravotnícke zariadenie. V prípade, ak má matka v starostlivosti počas pôrodu v domácom prostredí aj ďalšie – staršie dieťa, štát umožňuje v záujme možnosti zabezpečenia jeho starostlivosti podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Z. z. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov poskytnúť sociálnu službu na podporu rodiny s deťmi – pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa, ak nemôže riadnu starostlivosť o dieťa zabezpečiť rodič sám alebo pomocou rodiny. Za pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa sa považujú najmä bežné úkony starostlivosti o dieťa a domácnosť, úkony osobnej hygieny, stravovania, obliekania, pomoc pri príprave na školské vyučovanie a sprevádzanie dieťaťa. Ospravedlnenie predčasného a svojvoľného opustenia narodeného dieťaťa a odchodu matky z pôrodnice dôvodmi, ktoré uvádzate nemožno úplne akceptovať.

Pri výkone rodičovských práv a povinností, na zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa, primeranú výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa poskytuje štát rodine hmotnú podporu a pomoc. Súčasťou rodičovských práv a povinností je sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj dieťaťa. Rodičia majú právo použiť pri výchove dieťaťa primerané výchovné prostriedky tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, duševný, telesný a citový vývoj dieťaťa (Zákon o rodine č. 36/2005 Z. z.).

Vyššie uvedené rodičovské práva a povinnosti v zmysle Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z. zohľadňujú situácie, pri ktorých platiteľ (úrad práce, sociálnych vecí a rodiny) poskytuje prídavok na dieťa prostredníctvom inštitútu osobitného príjemcu v zmysle § 12a ods. 1 zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prídavku na dieťa“). Ide o dočasné, avšak adresné poskytovanie prídavku na dieťa na zákonom stanovený účel, a to do doby, kedy pominú dôvody, pre ktoré bol osobitný príjemca určený. Nejde teda o zánik nároku na prídavok, ale o jeho poskytovanie iným spôsobom, pričom vždy sa zohľadňuje účel štátnej sociálnej dávky. Zákon o prídavku na dieťa v závažných situáciách, pri ktorých dochádza k recidíve (napr. opakovane spáchaný priestupok nezaopatreným dieťaťom), ustanovuje odňatie prídavku, pričom nárok môže opätovne vzniknúť, pokiaľ sú splnené podmienky ustanovené zákonom o prídavku na dieťa. Cieľom

inštitútu osobitného príjemcu je predchádzať negatívnym dopadom na rodinu a súčasne minimalizovať patológiu v oblasti starostlivosti o nezaopatrené dieťa.

Rovnaký zámer predstavuje ustanovenie § 4 ods. 3 zákona č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého sa rodičovský príspevok poskytuje v 50 % zákonom ustanovenej sume, ak oprávnená osoba nedbá najmenej tri po sebe nasledujúce kalendárne mesiace o riadne plnenie povinnej školskej dochádzky ďalšieho dieťaťa v jej starostlivosti.

V zmysle čl. 12 bod 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.

Vzhľadom na vyššie uvedené právne ustanovenia konštatujeme, že posudzovanie nároku na všetky štátne sociálne dávky sa realizuje rovnakým spôsobom pre všetkých žiadateľov bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie a s princípom rovnakého zaobchádzania. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

V súvislosti s poskytovaním **hmotnej núdze** uvádzame, že ustanovením § 10 ods. 3 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len "zákon o pomoci v hmotnej núdzi") sa zaoberal Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ÚS SR“) vo svojom Náleze ÚS SR sp. zn. PL. ÚS 8/2014 z 27. mája 2015. Vo všeobecnosti sa ÚS SR zaoberal predmetným ustanovením z hľadiska preskúmania jeho ústavnosti a v konkrétnej rovine okrem iného aj jeho súladom s čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky.

ÚS SR v spomínanom náleze vyslovil záver, že „*nie je v rozpore s ústavným príkazom vyjadreným v čl. 39 ods. 2 ústavy vyžadovať aktívnu participáciu osôb na zabezpečovaní ich základných životných potrieb, pokiaľ požadované činnosti nebudú neprimerané, neodôvodnené alebo zbytočne zaťažujúce.*“ Vo všeobecnosti ÚS SR uviedol k požiadavke výkonu menších obecných služieb podľa zákona o pomoci v hmotnej núdzi, že „*obstála v teste ústavnosti v plnom rozsahu, pretože napadnutá právna úprava nie je prejavom svojvôle zákonodarcu, lebo sleduje legitímny cieľ vo forme verejného záujmu ani nepredstavuje taký intenzívny zásah do sféry hodnôt chránených ústavou (čl. 39 ods. 2 ústavy), osobitne všeobecných ústavných princípov a tiež ľudských práv a základných slobôd, ktorými by bola zasiahnutá esencia dotknutého sociálneho práva*“. Dávame do pozornosti, že ÚS SR už v minulosti pri posudzovaní podstaty poskytovania dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi podľa zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi vo svojom Náleze ÚS SR sp. zn. PL. ÚS 3/04 uviedol, že „*že dávka sociálnej pomoci, ktorá je určená na „pomoc“ v hmotnej núdzi fyzickej osobe a s ňou spoločne posudzovaným osobám, má zabezpečiť základné životné podmienky tejto fyzickej osoby a s ňou spoločne posudzovaných osôb za ich prispenia a aktívnej účasti*“. Vzhľadom k uvedeným skutočnostiam konštatujeme, že ustanovenie § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky.

Vo svojom podaní namietate, že aplikáciou predmetného ustanovenia dochádza k porušovaniu zákazu diskriminácie, avšak v celom obsahu podania nikde neuvádzate, na základe akých konkrétnych skutočností ste k danému záveru, že dochádza k diskriminácii určitej skupiny osôb dospeli. Podotýkame, že prípadným rozporom ustanovenia § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi so zákazom diskriminácie sa taktiež zaoberal ÚS SR v už citovanom Náleze ÚS SR sp. zn. PL. ÚS 8/2014. K problematike diskriminácie sa ÚS SR v predmetnom náleze vyjadril,

že nebolo preukázané „ani porušenie ústavného princípu rovnosti, čo znamená jednak vylúčenie svojvôle pri odlišovaní subjektov a práv a jednak zákaz diskriminácie ako imanentnej súčasťou právneho štátu (čl. 1 ods. 1 ústavy).“ a súčasne konštatoval, že „v prípade napadnutého zákona o hmotnej núdzi absentuje odlišovacie kvalifikačné kritérium ako podmienka na ďalšie úvahy o možnej diskriminácii“.

K namietanému porušeniu zákazu diskriminácie ustanovením § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi uvádzame, že podľa nášho názoru nejde o diskrimináciu, pretože predmetné ustanovenie sa vzťahuje na všetky osoby, bez rozdielu, a nedochádza k jeho uplatňovaniu iba voči určitej skupine osôb. Na základe zákona sú však vylúčené určité osoby, od ktorých, na základe objektívnych kritérií, nemožno očakávať splnenie podmienky účasti na výkone niektorých činností napr. z dôvodu ich veku, nepriaznivého zdravotného stavu, prípadne tehotenstva.

Ustanovenie § 10 ods. 3 zákona o pomoci v hmotnej núdzi nemá za cieľ diskriminovať určitú skupinu obyvateľov. Jeho cieľom je aktivácia občana, podpora udržiavania jeho pracovných návykov a zvýšenie jeho zodpovednosti za riešenie svojej situácie. Sme toho názoru, že výkon aktivačných činností napr. menších obecných služieb slúži zároveň k verejnému prospechu všetkých obyvateľov obce a teda aj osoby, ktorá tieto činnosti vykonáva.

V súvislosti s realizáciou politiky zameranej na **znižovanie nerovností medzi ženami a mužmi a odstraňovanie diskriminácie žien**, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“) koordinuje politiky zamerané na znižovanie nerovností medzi ženami a mužmi a odstraňovanie diskriminácii žien. MPSVR SR bolo taktiež súčinné pri tvorbe Akčných plánov k Stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030. Pripravilo Celostátnu stratégiu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021-2027 a jej príslušný Akčný plán prijatý 12. januára 2022. Predmetnej téme diskriminačných dopadov na sociálne znevýhodnené ženy sa venuje aj Národný akčný plán eliminácie násillia na ženách na roky 2022-2027. Pripravuje sa Národný akčný plán zamestnanosti žien na roky 2022-2027, kde bude venovaná pozornosť špecificky rómskym ženám z marginalizovaných komunít, opatrenia sú ešte v procese tvorby.

Za Váš podnet ďakujeme, je pre nás dôležitým podkladom a skúsenosťou pre ďalšiu legislatívnu činnosť, pri ktorej vo väzbe na možnosti štátneho rozpočtu je našou snahou neustále prehlbovať aktívnu podporu a účasť štátu na tvorbe a rozvoji podpory rodiny s deťmi.

S pozdravom

Mgr. Anna Verešová
generálna riaditeľka sekcie